

GƏNCƏ-QAZAX İQTİSADI RAYONUNDA TURİZMİN İNKİŞAFINDA İQTİSADI MEXANİZMİNİN FORMALAŞDIRILMASI

Artıq Azərbaycan turizmi beynəlxalq səviyyədə keçirilən sərgilərdə nümayiş etdirilir. Azərbaycan dünyanın müxtəlif ölkələrində turizm sərgiləri ilə özünün sərvətlərini göstərə bilir. Fransanın Paris şəhərində "Top Resa" və Yaponiyanın Tokio şəhərində "JATA", Küveyt dövlətinin Əl-Küveyt şəhərində "KİF-2010" beynəlxalq turizm sərgilərində təmsil olunması Azərbaycanın turizm potensialını iştirakçılar və ziyarətçilər arasında təbliğ etmək məqsədi daşıyır. Bu sərgilərdə Azərbaycan müxtəlif dillərdə-fransız, yapon və ingilis dillərində reklam çap məhsulları, təbliğat vasitələrini təqdim edir. Onu da qeyd edək ki, Azərbaycan 2011-ci ilin ilk ayında, Vyanada növbəti beynəlxalq tətil yarmarkası - "Ferien-Messe Wien 2011"-də iştirak edib.

2011-ci ildə keçirilən ilk beynəlxalq turizm yarmarkasında da zəngin proqramla təmsil olunub. Azərbaycan Prezidenti tərəfindən "Turizm ili" elan olunmuş cari ildə ölkəmizin turizm potensialının nümayiş etdirilməsində belə beynəlxalq tədbirlər böyük əhəmiyyətə malikdir [1].

Turizm idarəçiliyinin müasir şəraitdə təkmilləşmə istiqamətlərinə gəldikdə deyə bilərik ki, turizmin idarə edilməsi kompleks sistemli məqsədyönlü fəaliyyət dairəsi olub, struktur islahatların tərkib hissəsidir. Turizm idarəetmə obyektinə olaraq turizmin məqsədinə, onun əsas təşkilati quruluşuna və kadr potensialına əsaslanır. Turizm idarəçiliyi turistlərin motivasiyasına əsasən qurulur. Bu baxımdan hər bir turist obyektində

turistlərin rəyi, seçimi öyrənilir, onların özlərinin xarakteristikası, hansı ölkədən gəldikləri, turist müddəti və turistlərin sosial-demoqrafik tərkibi, sosial statusu turist tələbatı ilə müqayisə olunur və bu idarəetmə aparıcı motiv seçilir. Turistlərin hər bir ölkəyə axını, potensial turist axınını qiymətləndirməyə imkan verir.

Turizm potensialı hər bir nəfərə düşən şəraitin, maddi məsrəflərin, kadrların sosial xarakterləri ilə öyrənilir. Turist idarəçiliyi turist agentliyi, turist operatorluğu, turist dillərləri və turizmin əsas xidmət sferasında işləyən əhalinin sayını müəyyən edir. Onların arasında əmək bölgüsünü formalaşdırır. İdarəetmə səmərəsi cari və perspektiv resursların istifadəsi və onların ehtiyatlarının artımı ilə müəyyənləşdirilir. Turizm ehtiyatları idarə etmənin resurs potensialını formalaşdırır. Ehtiyatlar plana uyğun olaraq, turistlərin sayı və hər bir turistə düşən maddi, maliyyə, əmək məsrəflərini formalaşdırır.

Hər bir ölkədə bu nisbətlər özünəməxsus formada həll olunur. Turizm sahəsində vəzifə bölgüsü çoxukladlı təsərrüfat xarakteri daşıyır. Turist sənayesi, turist infrastruktur, otelçilik, turist planlaşması, turizmə maddi-xidmət sferası bir-birini əlaqəli surətdə tamamlayır. Bu mərhələlərin hər biri özünün bir sıra xarakterik göstəriciləri, meyarları və idarə etmə üsulları ilə səciyyələnir. Təbii ki, təkmilləşdirmə dedikdə, müasir şəraitdə ölkə iqtisadiyyatında baş verən struktur dəyişmələrini nəzərə alır və ölkənin perspektivinə uyğun olaraq layihələr hazırlanır. Turizm sahəsi ərazi idarə etmənin üstünlüyünü tələb edir. Həmçinin dünyəvilik prioritet istiqamət sayılır.

Turizmin açıq fəaliyyətlər, təhsil təcrübələri, birbaşa kənd təsərrüfatı satışları, yerləşmə və əyləncə kimi imkanları var. Bu imkanlar həm turistlər, həm də fermerlər üçün çox vacibdir. Bu fürsətlər arasında turistlərin çöldə etdikləri fəaliyyətlər var. Fermerlər üçün gəlir gətirən imkanlar da təqdim edir.

Açıq havada istirahət: Açıq havada fəaliyyət göstərənlərə quşları seyr etmək, ev heyvanlarını seyr etmək, ağac dırmaşması, at sürmə, vəhşi təbiət yolları, pulsuz balıq ovu/ödəmə gölləri, vaqon gəzintiləri, kirşə gəzintiləri, traktor gəzintiləri, yol kənarındakı yollar daxildir. Bu fəaliyyətlər arasında həmçinin inək sağımı, bal istehsalı, ipək istehsalı, kənd oyunları, qoyun qırxımı, yun emalı, təsərrüfat turları, əkinçilik, ot gəzintiləri, meyvə ağacı ıcarəyə götürmək və düşərgə yerləri var (Demirezen, 2018: 21-55).

Təhsil təcrübələri: Təhsil təcrübələri məktəb gəzintiləri, bağ gəzintiləri, kənd təsərrüfatı yarmarkaları, uşaq bağçaları turları, tarixi kənd təsərrüfatı sərgiləri, ekzotik heyvan sərgiləri və bənzər fəaliyyətlərdən ibarətdir. Bu fəaliyyətlər arasında əl işlərinin sərgisi, Agri fəaliyyətlərinin nümayişi, sənətkarlıq işlərinin nümayişləri, məktəblilər, zabitlər və mütərəqqi fermerlər üçün maarifləndirici turlar var [6]

Birbaşa kənd təsərrüfatı satışları: birbaşa kənd təsərrüfatı satış fürsətində təsərrüfat satışları, yol kənarındakı bazar var. Birbaşa kənd təsərrüfatı satışlarında təzə əkinçilik məhsulları və sənətkarlıq məhsulları satan yol stendləri, suvenir mağazaları, əkinçilik mağazaları, kənd təsərrüfatı məhsulları mağazaları çox vacibdir [3].

Yerləşdirmə: Konaklamaya kənd və ya ferma evləri, çadırlar və ya karvanlar, kənd otelləri və ya motellər, kənd evləri, kənd tətillər, yataq və səhər yeməyi, xəndək, kənd ikinci evləri, qohumlar və tanışlar daxildir [4].

Əyləncələr: Əyləncə tədbirlərinə festivallar və yarmarkalar, ev heyvanları zoo-parkları, at dəsti komandası, ovçuluq, konsertlər, xüsusi tədbirlər, qoyun qırxmaq, ba-

lıq ovu, yürüş, xizək sürmək, ot gəzintiləri, gəzinti, velosiped sürmək, düşərgə, tarixi istirahətlər daxildir. Meyvə yığmaq, inək sağmaq, arı bəsləmək, şərab hazırlamaq və buna bənzər fəaliyyətlər də bura daxildir (Gopal, Varma və Gopinathan, 2008: 513-523).

Turizm bu kənd ərazisini inkişaf etdirərək kənd yerlərində yaşayan insanlara iş və gəlir imkanları təqdim edir. Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu turizmi inkişaf etdirmək istəyirsə, orada yaşayan insanları maarifləndirməli və turizm haqqında məlumat verərək kənd yerlərində əsas təmin etməlidir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Hüseyn A. Turizmin inkişafı: dünya praktikasısı və Azərbaycan reallıqları. Bakı: Azərbaycanın İqtisadi və Sosial Araşdırmalar Jurnalı, 3, 2015.
2. Hüseynov İ., Əfəndiyeva N. Turizmin əsasları. Bakı: “Mars-Print” nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsi, 2007, 442 s.
3. İbrahimov İ.H., Azərbaycanda aqroturizmin inkişaf perspektivləri, səh. 2.
4. İbrahimov İ.H., Qeyri-neft sektorunda turizmin inkişaf istiqamətləri, səh. 2.
5. <http://www.e-qanun.az/framework/21958>
6. <https://az.wikipedia.org/wiki/turizm>
7. <https://www.stat.gov.az>
8. <https://www.economy.gov.az/article/gence-qazax-iqtisadi-rayonu-2018/22682>